

Наукові перспективи

Видавнича група

серії: філологія, культура і мистецтво,
педагогіка, історія та археологія, соціологія

Bulletin of Science and Education

№ 5(11) 2023

Видавнича група «Наукові перспективи»

**Громадська організація
«Християнська академія педагогічних наук України»**

«Вісник науки та освіти»

*(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія»,
Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*

Випуск № 5(11) 2023

Київ – 2023

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Public organization

"Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine"

"Bulletin of Science and Education"

*(Series" Philology ", Series" Pedagogy ", Series" Sociology ",
Series" Culture and Art ", Series" History and Archeology")*

Issue № 5(11) 2023

Kiev – 2023

ISSN 2786-6165 Online

УДК 001.32:1 /3/(477)(02)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-5\(11\)](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-5(11))

«Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)»:
журнал. 2023. № 5(11) 2023. С. 945

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 31.05.2023, № 14/5-23)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України 10.10.2022 № 894 журналу присвоєні категорії "Б" із історії та археології (спеціальність - 032 Історія та археологія) та педагогіки (спеціальність - 011 Освітні, педагогічні науки)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 23.12.2022 № 1166 журналу присвоєна категорія Б з філології (спеціальність - 035 філологія).

Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної академії наук Азербайджану, громадської наукової організації «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання» та громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління»

Журнал публікує наукові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів філології, соціології, науки про освіту, історії, археології, а, також, культурології та мистецтвознавства з метою їх впровадження у сучасний науково-освітній простір.

Цільова аудиторія: вчені, лінгвісти, літературознавці, перекладачі, мистецтвознавці, культурознавці, педагоги, соціологи, історики, археологи, а, також, інші фахівці з різних сфер життєдіяльності суспільства, де знаходиться застосування тематики наукового журналу.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Головний редактор: Гурко Олена Василівна - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, (Дніпро, Україна).

Редакційна колегія:

- ✚ Александрова (Верба) Оксана Олександрівна – доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри теорії музики Харківського національного університету імені І. П. Котляревського, (Харків, Україна)
- ✚ Вакулик Ірина Іванівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)
- ✚ Волощенко Марина Олександрівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи Державного університету "Одеська Політехніка" (Одеса, Україна)
- ✚ Вуколова Катерина Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та перекладу Білоцерківського національного аграрного університету (Біла Церква, Україна), доцент Дніпровського відділення центру наукових досліджень та викладання іноземних мов Національної академії наук України, Дніпро, Україна (Дніпро, Україна)
- ✚ Головня Алла Василівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Ісайкіна Олена Дмитрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та документознавства Національного авіаційного університету, член Спілки краєзнавців України (Київ, Україна)
- ✚ Колмикова Олена Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Дунайського інституту Національного університету "Одеська морська академія" (Одеса, Україна)
- ✚ Котельницький Назар Анатолійович - кандидат історичних наук, доцент кафедри права Чернігівського інституту інформації, бізнесу та права Міжнародного науково - технічного університету імені академіка Юрія Бугая, член - кореспондент Центру українських досліджень Інституту Європи РАН (Чернігів, Україна)
- ✚ Кошетар Уляна Петрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Куриш Наталія Костянтинівна – кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-навчальної роботи, Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (Чернівці, Україна)
- ✚ Линтвар Ольга Миколаївна - кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Литвинська Світлана Віталіївна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету, (Київ, Україна)
- ✚ Матійчин Ірина Мстиславівна – кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри методики музичного виховання і диригування Навчально-наукового інституту музичного мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Дрогобич, Україна)

- ✚ Матяш Ольга Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри алгебри і методики навчання математики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, Україна)
- ✚ Мацько Віталій Петрович - доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (Хмельницький, Україна)
- ✚ Михайленко Любов Федорівна - доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри алгебри і методики навчання математики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, Україна)
- ✚ Михальчук Роман Юрійович - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всевітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету (Рівне, Україна)
- ✚ Мізюк Вікторія Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Ізмаїл, Україна)
- ✚ Міщенко Ірина Іванівна - кандидат мистецтвознавства, доцент, Заслужений працівник культури України, член Національної спілки художників України, доцент кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (Київ, Україна)
- ✚ Ніколаєв Микола Ілліч - доктор історичних наук, професор кафедри історії на методику її навчання Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Одеса, Україна)
- ✚ Осова Ольга Олексіївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Харків, Україна)
- ✚ Палічук Юрій Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри медицини катастроф та військової медицини Буковинського державного медичного університету (Чернівці, Україна)
- ✚ Потенко Людмила Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, директор Черкаського інформаційно-учбового тренінгового центру Національного університету «Одеська юридична академія», доцент кафедри іноземних мов НУ «ОЮА», членкиня Центру українського-європейського наукового співробітництва (Одеса, Україна)
- ✚ Присяжнюк Олексій Миколайович - кандидат історичних наук, доцент кафедри всевітньої історії та методології науки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
- ✚ Прокопович Лада Валеріївна - доктор філософських наук, професор кафедри культурології та філософії культури Національного університету «Одеська політехніка» (Одеса, Україна)
- ✚ Робак Ігор Юрійович - доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук Харківського національного медичного університету (Харків, Україна)
- ✚ Руденко Юлія Анатоліївна - доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського (Одеса, Україна)
- ✚ Сидоренко Сергій Іванович - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Січкаренко Галина Геннадіївна - доктор історичних наук, доцент, професор кафедри документознавства та інформаційної діяльності Державного університету телекомунікацій (Київ, Україна)
- ✚ Скляр Ірина Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології, доцент кафедри світової літератури Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ Донбаський Державний педагогічний університет, постдокторант (м. Дніпро, Україна)
- ✚ Степанова Наталія Михайлівна - кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти, заступник з науки директора ННІ педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (Черкаси, Україна)
- ✚ Стратулат Наталія Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри правничої лінгвістики Національної академії внутрішніх справ, (Київ , Україна)
- ✚ Супрун Володимир Миколайович – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри журналістики та українознавства Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- ✚ Тележкіна Олеся Олександрівна - доктор філологічних наук (спеціальність "Українська мова"), доцент, професор кафедри мовної підготовки, педагогіки та психології Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, (Харків, Україна)
- ✚ Толочко Світлана Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії проблем позашкільної освіти Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна)
- ✚ Хитровська Юлія Валентинівна - доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії факультету соціології і права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Київ, Україна)
- ✚ Чікарькова Марія Юріївна - доктор філософських наук (спец. "філософія культури"), професор кафедри філософії та культурології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна)
- ✚ Шандра Наталія Андріївна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)
- ✚ Шермет Інеса Володимирівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри медикобіологічних та валеологічних основ охорони життя і здоров'я Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
- ✚ Шологон Лілія Іванівна - доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ, Україна)
- ✚ Щербак Олена Володимирівна - кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри прикладної лінгвістики Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Миколаїв, Україна)
- ✚ Янкович Олександра Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Тернопіль, Україна)
- ✚ Ярослав Сирник - доцент кафедри етнології та культурної антропології Вроцлавського університету (Вроцлав, Польща)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

- Бержанір А.Л.** 383
*ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОСВІТИ ЯК
ЧИННИКА СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ*
- Білик Л.В., Маруш І.В.** 393
*ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ПІД ЧАС
ВИВЧЕННЯ ГІСТОЛОГІЇ, ЦИТОЛОГІЇ ТА ЕМБРІОЛОГІЇ ДЛЯ
ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ
ЛІКАРІВ*
- Бойко І.М.** 401
*КОМПЛЕКС МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНИХ ТА ПЕДАГОГІЧНИХ
ДИСЦИПЛІН ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПОДАЛЬШОЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА*
- Бурчак Л.В.** 413
*ЗМІСТ І СТРУКТУРА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ*
- Волошина О.В., Зелінський В.Ю.** 424
*РОЛЬ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ*
- Горопаха Н.М.** 436
*ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ
ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ*
- Дзевицька Л.С., Лобода О.В., Чаплінська Н.О.** 451
*ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У
ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ*
- Діомідова Н.Ю., Частник О.С.** 462
ІМІДЖ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ЙОГО ПОБУДОВА
- Єсіпова О.О., Гончаров Є.І.** 472
*ДОРОЖНЯ КАРТА, ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ*
- Єсіпова О.О., Карпенко С.І.** 480
*ПОНЯТТЯ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ В НАВЧАЛЬНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ*

УДК [373.2.091.31:004]:502/504

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-5\(11\)-436-450](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-5(11)-436-450)

Горопаха Наталія Михайлівна кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т.І. Поніманської, Рівненський державний гуманітарний університет, вул. С Бандери, 12, м. Рівне, 33028, тел.: (050) 923-55-65, <https://orcid.org/0000-0002-5406-1963>

ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Статтю присвячено проблемі методичного супроводу процесу екологічної освіти дітей дошкільного віку. Актуальність її обґрунтовується на основі розуміння необхідності корекції ціннісних орієнтацій та утвердження гуманістичних соціально-моральних позицій щодо використання природи суспільством.

У статті аналізується різноманітні трактування поняття методичний супровід, визначено, що слово «супровід» найчастіше вживають у значенні певної діяльності, спрямованої на допомогу різноманітним суб'єктам освітнього процесу. Також виокремлено відмінності методичного супроводу від інших аспектів методичної роботи у закладі дошкільної освіти, обґрунтовано принципи методичного супроводу та умови його ефективності. Серед останніх особливо наголошується на необхідності застосування у методичному супроводі екологічної освіти у закладі дошкільної освіти інтерактивних форм та методів. Вони передбачають, що спілкування учасників методичного супроводу будується на основі діалогу. Це спонукає кожного до особистісного розвитку, самовизначення, персоналізації.

Автором детально розкрито можливості використання інтерактивних форм методичної роботи, спрямованих на підвищення рівня екологічної культури вихователів закладу дошкільної освіти. Визначено алгоритм формування у вихователів закладів дошкільної освіти екологічної культури.

Окрема увага звертається на необхідність у процесі методичного супроводу допомогти педагогам здійснити вибір методологічних засад екологічної освіти дошкільників, які на сьогодні складає концепція сталого розвитку (англ. «Sustainable development»).

Описано такі форми методичного супроводу екологічної освіти, як робота творчої групи вихователів, психолого-екологічний та психолого-педагогічний тренінг. Показано, як традиційні форми методичної роботи (педагогічну раду, семінар чи методичне об'єднання) можна побудувати на основі таких інтерактивних методів, як «ажурна пилка», «fishbone (скелет риби)», тощо.

Ключові слова: екологічна освіта, методичний супровід, заклад дошкільної освіти, інтерактивні форми методичної роботи.

Horopakha Nataliia Mykhaylivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of Preschool Pedagogy and Psychology and Special Education named after prof. T.I. Ponimanska, Rivne State University for the Humanities, S. Bandery St., 12, Rivne, 33028, tel.: (050) 923-55-65, <https://orcid.org/0000-0002-5406-1963>

INTERACTIVE FORMS OF METHODOLOGICAL SUPPORT OF ENVIRONMENTAL EDUCATION FOR PRESCHOOL CHILDREN

Abstract. The article is devoted to the problem of methodical support of the process of environmental education of preschool children. Its relevance is based on the understanding of the need to correct value orientations and the affirmation of humanistic social and moral positions regarding the use of nature by society.

The article analyzes various interpretations of the concept of methodical support, it is determined that the word "support" is most often used in the meaning of a certain activity aimed at helping various subjects of the educational process. The differences of methodical support from other aspects of methodical work in a preschool education institution are also highlighted, the principles of methodical support and the conditions of its effectiveness are substantiated. Among the latter, the necessity of using interactive forms and methods in the methodical support of environmental education in the preschool education institution is particularly emphasized. They assume that the communication of methodical support participants is built on the basis of dialogue.

The author has revealed in detail the possibilities of using interactive forms of methodical work aimed at increasing the level of environmental culture of preschool teachers. The algorithm for the formation of environmental culture among educators of preschool education institutions has been determined.

Particular attention is paid to the need in the process of methodical support to help teachers choose the methodological principles of environmental education for preschoolers, which today constitute the concept of sustainable development. Such forms of methodical support of environmental education as the work of a creative group of educators, psychological-ecological and psychological-pedagogical training are described. It is shown how traditional forms of methodical work (pedagogical council, seminar or methodical association) can be built on the basis of such interactive methods as "openwork saw", "fishbone", etc.

Keywords: environmental education, methodical support, preschool education institution, interactive forms of methodical work.

Постановка проблеми. Нині особливо актуальною для освіти є проблема формування ставлення людини до природи, корекції ціннісних орієнтацій та утвердження гуманістичних соціально-моральних позицій щодо використання природи суспільством. Це надає особливої ваги організації природничої освіти починаючи вже з дошкільного віку. Не випадково, у відповідності до сучасних концептуальних засад, визначених Базовим компонентом дошкільної освіти [1], зміст компетентності випускника ЗДО з освітнього напрямку «Дитина у природному довкіллі» значною мірою складають екологічні знання, які мають стати основою формування емоційно-ціннісного ставлення до природи та навичок, орієнтованих на сталий розвиток. Екологічна освіта дітей дошкільного віку розглядається сучасними науковцями та практиками як один з найголовніших напрямів освітньої роботи закладу дошкільної освіти. Вона є провідним чинником гуманізації освітнього процесу, важливим фактором особистісного розвитку дитини. Однак, власне знань для формування у маленької дитини ціннісного ставлення до природи недостатньо, важливо, щоб дорослі, які її виховують, передавали це ставлення. Тому успіх екологічної освіти дошкільників значною мірою залежить від того, наскільки сформованою є екологічна компетентність батьків та вихователів. Тому зростає актуальність і проблеми методичного супроводу процесу екологічної освіти у ЗДО, він має спрямовуватися на формування у педагогів та батьків основ екологічної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «супровід» відносно нове у педагогіці. Використовується воно у декількох сенсах, поєднуючись із деякими означеннями, як ось психологічний чи соціальний супровід, методичний чи науково-методичний. У всіх цих поняттях власне слово «супровід» вживають у значенні певної

діяльності, спрямованої на допомогу різноманітним суб'єктам освітнього процесу. Такими суб'єктами можуть бути, як учні (вихованці), найчастіше з особливими освітніми потребами, їхні батьки, так і педагоги (вчителі, вихователі закладів дошкільної освіти).

Аналіз наукових публікацій дозволяє виокремити поняття методичного супроводу як комплексу заходів, спрямованих на підтримку педагогів, підвищення їхнього професійного рівня. Дослідники (Ю. Руденко [2], К. Волинець [3], О. Кулинич [4] та інші) розглядають різноманітні аспекти методичного супроводу освітньої діяльності, обґрунтовуючи його зміст, принципи та форми з врахуванням своєрідності обраного контексту. При цьому методичний супровід (деколи вживається термін «науково-методичний супровід») виступає як один із аспектів загальної методичної роботи закладу освіти, який має свої особливі цілі. До прикладу, О. Кулинич наголошує, що методичний супровід – це цілісна системна взаємодія методиста і педагогічного працівника, спрямована на надання допомоги у виборі найбільш оптимального шляху вирішення професійної проблеми з опорою на свій професійний і життєвий досвід в умовах конкретного навчального закладу. На думку авторки переваги саме супроводу перед іншими формами методичної роботи полягають у його більшій індивідуалізованості і гнучкості, здатності врахувати динаміку професійного розвитку як кожного педагога, так і педагогічного колективу в цілому, більшій диференційованості в плані врахування специфіки зовнішніх і внутрішніх факторів професійного розвитку педагога, багатоаспектності та постійності [4].

Як показує аналіз досліджень та практики, головну мету системи методичного супроводу розуміють як підвищення професійного рівня педагогічного працівника. У той же час багато дослідників наголошують, що сьогодні методичний супровід – це ключ до осмислення інноваційних ідей, збереження і зміцнення педагогічних традицій, стимулювання новаторського пошуку. Зокрема, К. Волинець справедливо вважає, що саме методичний супровід сприяє долученню педагогів до сучасних ідей та тенденцій в освіті, допомагає орієнтуватись у потоці науково-методичної інформації; організувати безпосереднє впровадження перспективного досвіду в практику роботи педагогічного колективу [3, С. 106].

Методичний супровід освітньої діяльності здійснюється на основі певних принципів. На думку О. Кулинич, його ефективність зростає за умов поєднання індивідуальних і групових форм методичної роботи, стимулювання творчого зростання педагогів, безперервності та

наступності тощо [4]. Основними принципами методичного супроводу за Ю. Руденко та К. Галятовською є: варіативність в доборі програмно-методичного, психолого-педагогічного забезпечення у формуванні фахової компетентності майбутніх вихователів ЗДО; співтворчість всіх учасників методичного супроводу; стимулювання творчого зростання майбутніх вихователів, який передбачає позитивну мотивацію, самомотивацію, саморозвиток, самоосвіту тощо [2, С. 46-47].

У багатьох дослідженнях вивчаються проблеми методичного супроводу окремих напрямів освітньої діяльності закладу дошкільної освіти, як ось творчої діяльності вихователя (К. Волинець [3]), удосконалення професійної майстерності педагогів дошкільного закладу засобами театралізованої діяльності (О. Олійник [5]), формування мовленнєво-творчої компетентності (Ю. Руденко, К. Галятовська [2]) тощо. Автори більшості робіт серед умов ефективності методичного супроводу вказують на застосування інтерактивних форм методичної роботи з педагогами закладу дошкільної освіти як таких, що сприяють їх професійному самовдосконаленню. Інтерактивні форми методичного супроводу передбачають, що спілкування їх учасників будується на основі діалогу, який спонукає кожного до особистісного розвитку, самовизначення, персоналізації. Саме інтерактивні форми методичної роботи розвивають у педагогів креативне мислення, здатні подолати їх пасивність та допомагають виробити вміння знаходити нестандартні рішення у проблемних ситуаціях. Такі форми методичного супроводу дуже ефективні й водночас цікаві для вихователів, а використання різноманітних методів сприяє підвищенню їх інноваційного потенціалу та допомагає уникнути суб'єктивних бар'єрів у спілкуванні (невпевненість, побоювання помилитися, прийняти неправильне рішення тощо).

Мета статті – проаналізувати можливості використання інтерактивних форм методичної роботи, спрямованих на підвищення рівня екологічної культури вихователів закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Основним завданням методичного супроводу екологічної освіти дітей дошкільного віку є формування у вихователів рис, притаманних особистості з біоцентричним типом екологічної свідомості. При цьому важливо розуміти, що екологічній особистості, передусім, властива психологічна інтегрованість до світу природи, котра базується на розумінні взаємопов'язаності світу людей та світу природи. Для неї також характерне суб'єктивне сприйняття природних об'єктів, яке виявляється у віднесенні природних об'єктів до

сфери людського, сприйнятті їх як рівних людині у своїй самоцінності. Як наслідок, взаємодія з ними включається в сферу дії етичних норм і правил. Крім того, ознакою екологічної особистості є прагнення до непрагматичної взаємодії зі світом природи, що найчастіше виявляється у естетичному освоєнні природних об'єктів, однак, може стати спонукою і до пізнавальної діяльності, обумовленої інтересом до світу природи, що забезпечує отримання особистістю задоволення від самого процесу пізнання. Екологічній особистості притаманна також потреба у спілкуванні з природними об'єктами, яка лежить в основі практичної взаємодії з ними тощо.

У системі методичного супроводу чільне місце займає проблема вибору методологічних засад екологічної освіти дошкільників, на яких, у свою чергу, ґрунтується визначення конкретних завдань та принципів, розробка власне методики екологічної освіти: визначення змісту природознавчих уявлень, які складуть основу екологічного світосприйняття, обґрунтування методів, методичних прийомів та форм пізнання дітьми дошкільного віку світу природи. Здійснений нами аналіз [6] доводить, що найбільший вплив на розвиток сучасної освіти, у тому числі, й дошкільної, серед філософських теорій, у яких розглядаються питання про місце людини у довкіллі, взаємозв'язок людини, природи та суспільства, має концепція сталого розвитку (англ. «Sustainable development»), оскільки вона може стати основою нової моделі освітньої системи як необхідного елемента переходу сучасної цивілізації до сталого розвитку. Тому у розробці методичного супроводу екологічної освіти дошкільників ми виходимо з розуміння, що саме на цій методологічній основі можливе формування екологічної культури і дорослих, і дітей, починаючи з дошкільного віку. Крім того, варто враховувати у методичному супроводі екологічної освіти дошкільників філософсько-педагогічне вчення про соціально-екологічний ідеал, формування якого відбувається саме у процесі пізнання дитиною навколишнього світу. Аналіз дозволив нам сформулювати поняття соціально-екологічного ідеалу як образу досконалого навколишнього світу, який виникає у свідомості людини чи всього людства в результаті опанування знаннями про навколишній світ та набуття досвіду його перетворення. У реальній практиці функціонування сучасного суспільства соціально-екологічний ідеал трансформується через систему освіти у своєрідний ідеал стійкого розвитку людини і біосфери [6, С. 231], в основі якого лежить біоцентрична парадигма світосприйняття.

Проте не є секретом те, що впродовж свого становлення методика екологічної освіти дітей дошкільного віку, як частина загальної методики ознайомлення їх з природним та соціальним довкіллям, зазнала значного впливу протилежної до біоцентризму парадигми – антропоцентричної, у якій людина розглядається як підкорювач природи, який може на основі пізнання законів її існування змінювати довкілля, іноді навіть всупереч цим пізнаним екологічним законам та закономірностям. Саме продуманий методичний супровід екологічної освіти дошкільників може запобігти ситуації, коли мета і завдання екологічної освіти базуватимуться на новій екологічній парадигмі (біоцентризмі, концепції сталого розвитку), а саме так, як ми вже вказували, вони визначені у Базовому компоненті дошкільної освіти [1], а конкретний зміст і обрані педагогами методики та технології мимоволі повертатимуть до старої парадигми — антропоцентричної. Зміна старої антропоцентричної парадигми на нову біоцентричну передбачає відмову від ряду стереотипів, наявність яких у нинішніх вихователів закладів дошкільної освіти пояснюється, перш за все, тим, що вони свого часу засвоїли саме антропоцентричний світогляд. Одним із таких стереотипів є, зокрема, уявлення, що діти раннього та дошкільного віку здатні найкраще зрозуміти конкретну (прикладну, утилітарну) цінність того чи іншого елемента довкілля, яку можна сформулювати і проілюструвати на ситуаціях, близьких дитячому життєвому досвіду (корова дає молоко, а з нього тобі зварили кашу; на яблуні вирости смачні яблука; у лісі ми назбирали солодкої малини; ромашка – лікарська рослина, якщо болить животик, можна випити ромашкового чаю тощо). Тому, організовуючи пізнання дітьми природи, дорослі фактично привчають малят розглядати її тільки з утилітарної точки зору, хоча саме у роботі з дошкільниками ставляться завдання показати унікальність, красу й універсальність природи (вона – середовище життя всіх істот, включаючи людину; об'єкт пізнання, задоволення етичних і естетичних потреб; і тільки потім – об'єкт людського споживання).

Досить розповсюджений і ще один стереотип: розподіл природних об'єктів на красиві і потворні, небезпечні і безпечні. При цьому велике значення має ставлення самого вихователя до того або іншого об'єкта. Зрозуміло, що емоційно зафарбоване негативне ставлення дорослого до тих або інших об'єктів вкрай негативно позначається на сприйнятті цих об'єктів дітьми (найчастіше це стосується тварин: комах, павуків, змій, жаб, ропух, деяких ссавців, хоч інколи таке негативне ставлення дорослі можуть виявляти і до рослин). Тому в процесі методичного супроводу

екологічної освіти обов'язково слід сформувати у педагогів розуміння того, що у присутності дітей свої емоції потрібно стримувати, особливо неприпустимі висловлювання, у яких підкреслюється «потворність» живої істоти, якісь окремі «негарні» її ознаки. Адже у дітей раннього та дошкільного віку емоційне неприйняття тварини часто переходить у практичну площину: бридкий хробак – потрібно його роздавити. Слід враховувати, що з погляду екологічної освіти вкрай важливо сформувати в дитини дбайливе ставлення до всіх живих істот без винятку, незалежно від того, подобається вона чи ні. Хоча сприйняття краси природи, безперечно, підсилює емоційне ставлення до неї дитини і тому є вкрай важливим виховним моментом. Однак, дошкільникам необхідно дати зрозуміти, що зовнішній вигляд будь-якого організму – це результат його пристосування до життя у визначених умовах, навчити розуміти красу як прояв доцільності, усвідомлювати необхідність існування будь-якого організму незалежно від наших симпатій і антипатій. Не обов'язково любити усіх тварин, усі рослини, але поважати усі форми прояву життя необхідно. Отже, оцінні судження стосовно об'єктів природи повинні бути виключені з екологічної освіти дошкільників. З позиції біоцентризму живі організми не можуть бути гарними або потворними, корисними або шкідливими. Вони мають рівне з людиною право на існування, кожний з них грає свою, виняткову роль у природі.

Можемо визначити певний алгоритм формування у вихователів закладів дошкільної освіти екологічної культури, яка не лише складає основу роботи з екологічної освіти дошкільників, а й виступає важливою складовою загальної особистісної культури педагога. У ньому можна виділити принаймні три етапи:

- освоєння змісту і методів екологічної освіти (вибір програми екологічної освіти, яка найповніше відбиває біоцентричну парадигму, виявлення своєрідності використання у екологічній освіті дошкільників традиційних методів ознайомлення їх з природою тощо);

- освоєння науково обґрунтованих освітніх технологій еколого-педагогічної роботи з дітьми різного віку, що побудовані на зрозумілому змісті і здійснюються вже знайомими методами, створення у закладі дошкільної освіти відповідного освітнього середовища (ознайомлення з поданими у методичних публікаціях технологіями екологічної освіти, принципами екологізації освітнього середовища тощо) ;

- творче освоєння цих технологій (вироблення власних прийомів, апробація своїх варіантів втілення визначеного змісту роботи,

пристосування технології до конкретних соціоприродних умов, а в подальшому – апробація нових нетрадиційних форм та методів екологічної освіти тощо).

Цей алгоритм передбачає тісний взаємозв'язок теоретичної та практичної сторін методичної роботи. Успіх роботи залежить головним чином від того, наскільки вдасться спонукати педагогів до самостійного пізнання, «відкриття» нових педагогічних ідей, постійних творчих пошуків. Саме це й забезпечують інтерактивні форми та технології методичного супроводу екологічної освіти.

У проведеному під нашим керівництвом дослідженні І. Крєктун [7] переконливо підтверджено, що найбільш ефективною інтерактивною формою методичного супроводу екологічної освіти є функціонування у закладі дошкільної освіти творчої групи педагогів, яка виконує роль своєрідного авангарду в реалізації описаного алгоритму. Творча група може виникнути на основі стихійного об'єднання двох-трьох педагогів з метою професійного спілкування й збагачення досвіду один одного. Пройшовши повз увагу керівників ЗДО, така мікрогрупа може залишитися неформальним варіантом методичного самовдосконалення окремих вихователів, однак уважні керівники можуть використати таке стихійне об'єднання як основу для гуртування більшої кількості педагогів у роботі над проблемою екологічної освіти дітей. Основна умова роботи творчої групи – рівність можливостей педагогів, тому зазвичай для цієї форми роботи характерне об'єднання переважно досвідчених вихователів. Безперечно, творча група у закладі дошкільної освіти повинна створюватися на засадах добровільної участі та об'єднувати педагогів на термін, необхідний для розв'язання поставлених завдань.

Зазвичай завданнями творчої групи є:

1. Поглиблене вивчення досягнень сучасної науки з обраної педагогічної проблеми (у нашому випадку з питань екологічної освіти та ознайомлення дітей з природним довкіллям) та впровадження їх у практику.

2. Розроблення конкретних методичних рекомендацій щодо певних проблемних питань екологічної освіти.

Розв'язуючи ці завдання, діяльність творчої групи, безперечно, сприяє удосконаленню освітнього процесу в закладі дошкільної освіти загалом, підвищенню рівня фахової майстерності не лише її учасників, а й усіх педагогів.

Алгоритм роботи творчої групи включає такі етапи:

1. Складання плану роботи, розподіл функцій.

2. Глибоке вивчення науково-педагогічної літератури з певної проблеми.

3. Розробка моделей, схем, рекомендацій з використанням досягнень науки.

4. Апробація. Коригування.

5. Підготовка методичних порад.

6. Поширення досвіду (виступи перед педагогічними працівниками навчального закладу, висвітлення в засобах масової інформації, демонстрація, консультування, проведення семінарів-практикумів тощо).

Інтерактивності кожному з цих етапів надає поєднання індивідуальних та групових способів методичної роботи. Особливої уваги заслуговує останній етап, який повинен передбачати не просто поширення набутого учасниками творчої групи досвіду, а справжнє залучення педагогічного колективу ЗДО до його сприйняття, оцінки та подальшого використання. На цьому етапі робота творчої групи органічно вплітається у загальну систему методичного супроводу екологічної освіти, процес формування екологічної культури педагогів набуває колективних форм. При цьому цікавими та ефективними можуть бути як традиційні (педагогічна рада, семінар-практикум, засідання методичного об'єднання педагогів тощо), так і не традиційні (ділова гра, методичний квест, педагогічний або психолого-педагогічний тренінг, аукціон педагогічних ідей, дискусійна панель, круглий стіл тощо) форми методичного супроводу, причому ефективність як тих, так і інших передовсім залежить від вдало дібраних інтерактивних методів роботи. Зауважимо, що, навіть, якщо на перший погляд здається, що не традиційні форми методичного супроводу априорі є інтерактивними, то реальна практика доводить, що і у цих формах особиста активність кожного педагога може суттєво відрізнитися. Тому важливо продумувати не лише загальну форму, а й конкретні методи реалізації завдань методичного супроводу.

Скажімо, такі форми методичної роботи, як педагогічна рада, семінар чи методичне об'єднання, замість традиційного виголошення доповідей та їх обговорення (яке досить часто є абсолютно формальним) можна побудувати на основі таких інтерактивних методів, як «ажурна пилка», який дозволяє залучити усіх учасників до само- та взаємонавчання, «фішбоун (fishbone – скелет риби)», спрямований на розв'язання визначеної методичної проблеми на основі аналізу конкретних педагогічних фактів, виявлення їх причин та вироблення спільних висновків та рекомендацій тощо.

До прикладу, для того, щоб здійснити вибір програми екологічної освіти, яку буде реалізовувати ЗДО, варто використати метод «ажурної пилки». У цьому випадку колектив попередньо розподіляється на так звані «домашні групи». Кількість учасників «домашньої групи» має відповідати кількості програм, з якими хочуть ознайомити колектив закладу (зазвичай це не більше чотирьох). Відповідно до схеми «ажурної пилки» (рис. 1) із «домашніх» створюються «робочі групи», кожна з яких на основі наданих матеріалів самостійно аналізує зміст відповідної програми. Наступний етап роботи – повернення у «домашні групи» та взаємонавчання, у результаті якого усі учасники не просто ознайомлюються з програмами, одну з яких вони оберуть для подальшої роботи з дітьми, а й отримують можливість виявити пізнавальну і творчу активність.

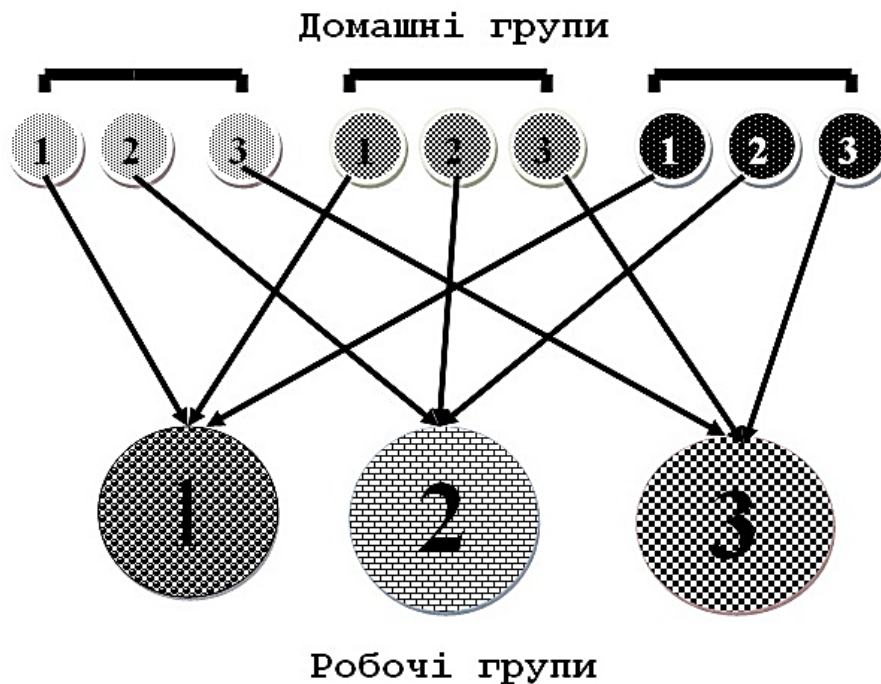

Рис. 1. Схема методу «ажурна пилка»

Метод «фішбоун» радимо використовувати для колективного розв'язання проблемних питань методичного супроводу, як ось співпраця з батьками вихованців з питань екологічної освіти дошкільників, створення у закладі дошкільної освіти освітнього середовища, корекція поведінки дошкільників у природі тощо. Застосування цього методу варто розпочати з невеликої кількості учасників, скажімо, тієї ж творчої групи, або тимчасової ініціативної

групи педагогів з підготовки до колективного методичного заходу (педагогічної ради, семінару, тренінгу тощо). Схема методу (рис.2.) може бути представлена на загальному екрані і заповнюватися кимось з учасників обговорення (модератором) або схеми можна роздати кожному учаснику. Проблема може бути визначена попередньо, або виникнути вже безпосередньо у процесі обговорення якогось питання. Спочатку учасників просять виокремити певні конкретні факти, що описують проблему, наприклад, байдуже чи жорстоке ставлення дошкільнят до окремих видів живих істот. Далі у процесі обговорення ці факти необхідно пояснити, знайти причини їх виникнення. Результатом роботи має бути висновок щодо того, як змінити ситуацію або пристосуватися до неї.

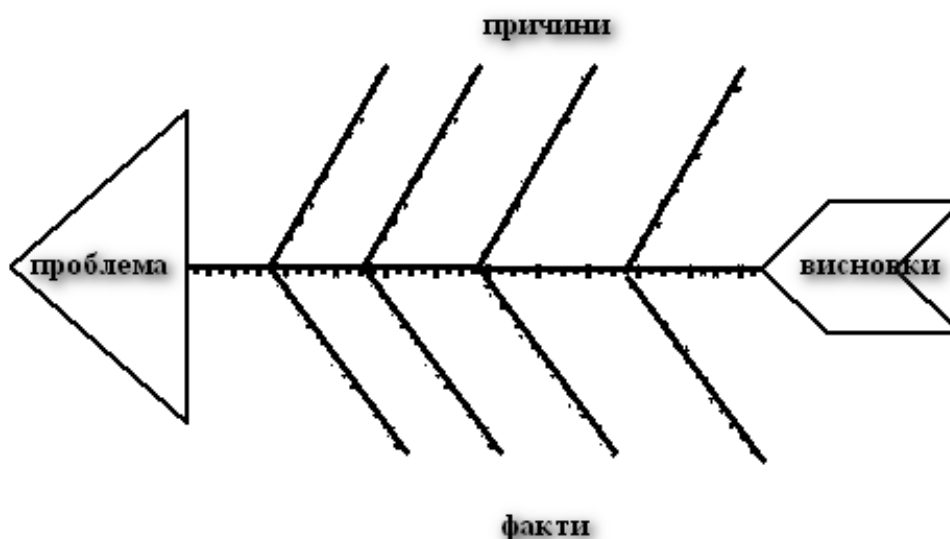

Рис. 2. Схема методу «фішбоун»

На завершення коротко зупинимося на такій інтерактивній формі методичного супроводу екологічної освіти, як тренінг. Основою будь якого тренінгу є вправління, яке у залежності від змісту, сприяє виробленню у педагогів як особливого екологічного світосприйняття, так і практичних навичок та умінь екологічної освіти дошкільників. У першому випадку мова йде про так званий психолого-екологічний тренінг, у другому доречніше називати його педагогічним чи принаймні психолого-педагогічним.

Еколого-психологічний тренінг сприяє розширенню чуттєвого досвіду, розвитку перцептивних можливостей при контакті з природними об'єктами, формує почуття емоційної чуйності, причетності

до живої природи, дозволяє виявити співпереживання. Тренінг забезпечує також формування екологічних установок особистості, активної життєвої позиції стосовно природи, сприяє подоланню прагматичного ставлення до неї. Відбувається і безпосереднє навчання вихователів умінням і навичкам взаємодії з природою, розширення індивідуального екологічного простору. Особлива цінність цієї форми методичного супроводу полягає у тому, що кожен вихователь, який є зараз учасником тренінгу, обов'язково свого часу стане тренером, якщо не у методичній, то у власній освітній роботі, адже психолого-екологічний тренінг є одним з сучасних методів екологічної освіти дошкільнят.

Психолого-педагогічний тренінг як форма методичного супроводу екологічної освіти, спрямовується не лише на вправління у використанні традиційних чи інноваційних методів та прийомів екологічної освіти, а, перш за все, на розвиток педагогічної інтуїції, креативності вихователів, професійної сміливості. До прикладу, нами було розроблено вправи для педагогічного тренінгу на тему «Використання гри у екологічній освіті дітей дошкільного віку». Тренінг мав на меті вправляти педагогів у доборі ігор, які можна використати у роботі з дітьми для реалізації завдань екологічної освіти; ознайомити вихователів із різноманітними способами презентації ігор, створити «банк ігор» різного спрямування. Тренінг включав низку вправ, першою з яких була вправа «Інтуїція». Мета цієї вправи – виробляти у педагогів вміння добору ігор для розв'язання завдань екологічної освіти дитини, спираючись на інтуїтивне сприйняття назви гри. Кожен учасник отримує аркуш паперу, на якому зазначено одне із завдань екологічної освіти. Спільним для всіх учасників є перелік назв ігор різних видів (дидактичних, рухливих, розвивальних, інсценівок тощо), який може бути складений на плакаті чи на великому екрані. Завдання полягає у тому, щоб за 5 хвилин обрати з цього переліку та записати назви не менше 5 ігор, спрямованих на розв'язання вказаного завдання. Після виконання вправи, учасники тренінгу за бажанням озвучують свої списки. Завершується вправа озвучуванням списку, складеного тренером. Кожен учасник тренінгу має можливість перевірити свою інтуїцію. Наступна вправа «Логіка». Її мета – виробляти вміння співвідносити назву гри з її метою, логічно добирати ігри для розв'язання завдань екологічної освіти. У результаті учасники мають навчитися співвідносити мету тої чи іншої гри з поставленим перед ними завданням роботи з дошкільниками.

Відзначимо, що більшість розроблених нами вправ психолого-педагогічного тренінгу припускає як індивідуальне, так і групове їх

виконання педагогами. Скажімо, для вправи «Логіка» педагогів можна об'єднати у підгрупи по кількості виділених завдань екологічної освіти. При цьому дозволяється і навіть заохочується обмін думками між учасниками підгрупи, що сприяє виробленню умінь доводити свою думку, переконувати.

Висновки. На сучасному етапі методичний супровід є одним з пріоритетних напрямів методичної роботи закладу дошкільної освіти, оскільки він дає можливість оперативно реагувати на ті виклики, які виникають у процесі освітньої діяльності, найбільше сприяє самовдосконаленню педагогічних працівників, реальній залученості їх у педагогічний процес. Ефективність методичного супроводу безпосередньо залежить від активності усіх його учасників, тому перевагу у його організації має надаватися інтерактивним формам.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу. [online] URL: <https://ezavdnz.mcfcr.ua/book?bid=37876>
2. Руденко Ю.А, Галятовська К.С. Методичний супровід формування мовленнєво-творчої компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського*. 2018. № 3 (122). С. 43-49.
3. Волинець К.І. Методичний супровід творчої діяльності вихователя в умовах закладу дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 44, т. 1. 2022. С. 105-110.
4. Кулинич О.А. Методичний супровід упровадження інноваційних технологій у навчальний процес. [online] URL: http://nmc-pto.zp.ua/wp-content/uploads/2015/04/Kulinich-O.A._Metodychnyj-suprovid-uprovadzhennya-innovatsijnyh-tehnologij-u-navchalnyj-protses.pdf
5. Олійник О. М. Педагогічний супровід удосконалення професійної майстерності педагогів дошкільного закладу засобами театралізованої діяльності. *За матеріалами регіональної науково-практичної конференції «Реалізація варіативної складової змісту дошкільної освіти у контексті вимог Державного стандарту»*, (м. Хмельницький, Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, жовтень 2015 року) <http://www.hoippo.km.ua/pages-view-11.html>
6. Горобаха Н., Іванова Н. Methodological foundations of ecological education of preschool children. *Theoretical foundations of pedagogy and education: collective monograph* /Hritchenko T., Loiuk O., etc. International Science Group. Boston : Primedia eLaunch, 2021. pp.227-236.
7. Кректун І. Підвищення екологічної культури вихователів як умова формування природничо-екологічної компетенції дітей дошкільного віку. *Психолого-педагогічний пошук* : збірник наукових праць студентів факультету дошкільної освіти [випуск 2 (1)] / за ред. Курка О. І. Глухів: ГНПУ ім. О.Довженка, 2015. С. 89-93.

References:

1. Bazovij komponent doshkil'noї osviti. Nova redakcija ta poradi dlja organizacii osvith'ogo procesu [Basic component of preschool education. New edition and tips for organizing the educational process]. *ezavdnz.mcfcr.ua* Retrieved from <https://ezavdnz.mcfcr.ua/book?bid=37876> [in Ukrainian].

2. Rudenko, Ju.A, Galjatovs'ka, K.S. (2018). Metodichnij suprovid formuvannja movlennevo-tvorchoї kompetentnosti majbutnih vihovateliv zakladiv doshkil'noї osviti [Methodical support for the formation of speech and creative competence of future teachers of preschool education institutions]. *Naukovij visnik Pivdenoukraiïns'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universitetu imeni K.D.Ushins'kogo - Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky*, 3 (122), 43-49 [in Ukrainian].

3. Volinec', K.I. (2022). Metodichnij suprovid tvorchoї dijial'nosti vihovatelja v umovah zakladu doshkil'noї osviti [Methodical support of the creative activity of the educator in the conditions of the preschool education institution]. *Innovacijna pedagogika - Innovative pedagogy*, 44, 1. 2022, 105-110 [in Ukrainian].

4. Kulinich, O.A. Metodichnij suprovid uprovozhennja innovacijnih tehnologij u navchal'nij proces [Methodical support of the creative activity of the educator in the conditions of the preschool education institution]. *nmc-pto.zp.ua* Retrieved from http://nmc-pto.zp.ua/wp-content/uploads/2015/04/Kulinich-O.A._Metodychnyj-suprovid-uprovozhennja-innovatsijnyh-tehnologij-u-navchalnyj-protse.pdf [in Ukrainian].

5. Olijnik, O. M. (2015). Pedagogichnij suprovid udoskonalennja profesijnoї majsternosti pedagogiv doshkil'nogo zakladu zasobami teatralizovanoї dijial'nosti [Pedagogical support for improving the professional skills of preschool teachers by means of theatrical activities]. *Proceedings from: Regional'na naukovo-praktychna konferentsiia « Realizacija variativnoї skladovoї zmistu doshkil'noї osviti u konteksti vimog Derzhavnogo standartu » – The Regional Scientific and Practical Conference « Implementation of the variable component of the content of preschool education in the context of the requirements of the State Standard »*. Hmel'nic'kij: Hmel'nic'kij oblasnij institut pisljadiplomnoї pedagogichnoї osviti [in Ukrainian]

6. Goropaha, N., Ivanova, N. (2021). *Methodological foundations of ecological education of preschool children. Theoretical foundations of pedagogy and education*. Boston : Primedia eLaunch [in English].

7. Krektun, I. (2015). Pidvishhennja ekologichnoї kul'turi vihovateliv jak umova formuvannja prirodnicho-ekologichnoї kompetencii ditej doshkil'nogo viku [Increasing the ecological culture of educators as a condition for the formation of natural and ecological competence of preschool children]. *Psihologo-pedagogichnij poshuk - Psychological and pedagogical search*, 2 (1), 89-93 [in Ukrainian].